

L'universalisme bíblic fet realitat a Cesarea

Joan M. VERNET

Introducció

El fet de trobar-me, des de fa alguns anys, a Palestina i haver tingut ocasió de conèixer la Terra Santa amb tot detall, cercant de descobrir en cada lloc el missatge, l'abast i les relacions divinhumanes de la revelació bíblica, m'ha fet acceptar de molt bon grat aquest tema, per a mi molt estimat, que ens fa veure el disseny de Déu realitzat pels homes en un punt determinat de la geografia bíblica, punt que, com tants d'altres, per la seva característica historicogeogràfica esdevé una plataforma hermenèutica de comprensió i d'interpretació.

El tema tracta sobre l'universalisme bíblic, és a dir, la salvació de tots els homes, la crida de tots els pobles a la fe en Crist, que esdevingué tal en un moment determinat i en un lloc concret. Ens en parla abundantment sant Lluç en els cc. 10 i 11 dels Fets dels Apòstols.

Nosaltres el veurem com a coronació d'un procés de pensament començat molt enrere en el temps, anunciat pels profetes i fet més tard realitat en el temps postpasqual, descrit en el llibre dels Fets, amb la davallada de l'Esperit Sant i uns homes que l'acolliren. El fet s'esdevingué en una ciutat de la costa mediterrània, Cesarea marítima, capital aleshores de Palestina, oberta a tots els camins del món.

1. El Mediterrani, «mare nostrum»

En la Bíblia, el mar Mediterrani rep diversos noms: «yam ha-gadol» (mar gran): Js 1,4; 9,1; 15,12; «yam ha-ahron» (mar occidental): Dt 11,24;

34,2; Za 14,8; «yam ha-felistim» (mar dels filisteus): Ex 23,31; «yam Iaffa» (mar de Jafa): Esd 3,7.¹

En llatí era conegut amb les expressions, que ja existien en grec, de: «mare nostrum», «mare magnum», «mare internum», «mare mediterraneum»: mar al mig de terres.

El Mediterrani és el gran mar de la història antiga occidental. Enmig de tres continents, es troba entre l'Orient i l'Occident, el Nord i el Sud.

En el període mesolític es fan les primeres embarcacions i comença el poblament de les illes. En el neolític, les civilitzacions del Nil i de la costa oriental entren en contacte amb el mar, especialment per a la pesca. En el calcolític comença el comerç i tot el que el comerç comporta de comunicació, tractes i intercanvi.

Durant el període del bronze les cultures egípcia i egeominoica esdevenen potències marineres. Més tard dominen el mar Fenícia (Tir, Sidó, Biblos: s. XV aC), Micenes (ss. XIV-XII aC), Cartago (s. IX aC), Grècia-Etrúria (s. VIII aC), Siracusa (s. V aC), novament Cartago (ss. IV-III aC), i Alexandre el Gran (s. IV), amb el qual comença l'hellenització dels països del Mediterrani oriental. Roma, amb les guerres púniques (265-146 aC), s'apodera del Mediterrani occidental, i després, amb les guerres contra Síria (Magnèsia del Sípil: 190 aC), del Mediterrani oriental. Roma és ja senyora de tot el Mediterrani (s. II aC). Amb la batalla d'Actium (31 aC) el Mediterrani esdevé mar Imperial de Roma.²

Punt d'unió i de comunicació, el Mediterrani serà, sobretot, punt d'encontre i de comerç, de transvasament i d'enriquiment entre els pobles. El Mediterrani esdevé sinònim de comunicació, de coneixença i de cultura enmig de pobles innombrables i de les més diverses cultures. La coneixença portava a l'admiració, a l'acceptació, a la imitació, a la superació, al progrés.

Malgrat haver estat també escenari de lluites i guerres, el nom de Mediterrani evoca particularment espai d'entesa, de maduració, de civilització i d'organització. Vincle entre els pobles, cap d'ells no era desconegut. La varietat i riquesa mediterrània esdevingué vehicle i relació que provenia de la superfície il·limitada i sense entrebancs de les seves aigües.

«Mare nostrum»: feliç expressió que parla de possessió nostrada, que pertany a tots els països que l'envolten. El senten seu i ell els ha format així. Mediterrani: sinònim d'història i de vida. Així, el mar Mediterrani, lligam de vies de comunicació, serà també una plataforma de comunicació del

1. R. SÁNCHEZ, «Mediterráneo, Mar», *Enciclopedia de la Biblia* 5 (Barcelona 1965) 26. F. GONZÁLEZ RUIZ., «Mediterráneo, Mar», *Enciclopedia General del Mar* 4 (Barcelona 1958) 526-527.

missatge de la salvació. A través d'ell es realitzarà la irradiació de la fe cristiana a tots els seus pobles.

2. L'universalisme

Des del punt de vista antropològic, filosòfic i històric, l'home és considerat com un ésser racional i social, dotat de llenguatge. Un ésser dependent i, a la vegada, ésser del qual altres éssers depenen.³

Moltes races humanes han viscut i viuen sobre el planeta. I malgrat les diferències, s'ha acceptat sempre, amb poques excepcions, una fonamental unitat del gènere humà. La natura humana és igual per a tothom, i això fa que cada persona posseeixi els drets humans que absolutament li pertanyen.

Que una raça o un poble hagi dominat altres pobles, que una raça o un poble s'hagi considerat superior als altres, que hi hagi hagut mil aberracions a nivell gnoseològic, històric i cultural, això no obstant, sempre s'ha cregut en la unitat de l'espècie humana, que habita els cinc continents.

L'home és un ésser que pertany a una espècie determinada, dotada d'intel·ligència i voluntat. I aquesta espècie, disseminada arreu del planeta, és única. Tot el gènere humà forma un sol cos que dissortadament sovint no s'ha comprès, s'ha autocombatut i s'ha autoferit, amb la fatal possibilitat, fins i tot, d'autodestruir-se i autoeliminar-se.

Donada la realitat de l'home, se'l pot considerar com una unitat: unitat antropològica, no solament a nivell teòric, sinó també a nivell històric i real. És el que s'anomena «universalisme», doctrina que no solament proclama la unitat del gènere humà, sinó que aspira a unir-lo amb lligams d'entesa, de convivència i de comunicació a tots els nivells.

El fet que l'home sigui un ésser social i comunicatiu, li permet d'exemplar la seva vida i les seves possibilitats en la relació que pot mantenir amb els seus semblants d'arreu del món. I aquesta relació, immensament enriquidora, pot tenir l'ambició que, amb la voluntat i l'esforç de tots, es podrà arribar a una pau i una concòrdia universals, mitjançant els principis de la unitat i de la germanor humanes.⁴

Aquestes dades antropològiques, conegudes i afirmades per les ciències humanes, són especialment il·luminades en l'àmbit de la fe cristiana a par-

2. P. SILVA, «Mediterraneo», *Enciclopedia Italiana* 22 (Roma 1951) 754-766.

3. J. MOELLER, «Hombre, concepto filosófico del hombre», *Enciclopedia teológica* 3 [Sacramentum Mundi] (Barcelona 1973) 481-487.

4. *Declaració internacional de l'ONU sobre els drets de l'home* (New York 10-XII-1948); *Convenció per a la garantia dels drets de l'home i de les llibertats fonamentals* (Roma 4-XI-1950).

tir de la Bíblia,⁵ que dóna un sentit profund i transcendent a l'home, a la seva vida i al seu destí.

3. L'universalisme bíblic

La Bíblia ens fa veure la realitat humana com una creació de Déu. L'home ha estat creat a imatge i semblança de Déu (Gn 1,26-27), i és un ésser estimat per Déu, redimit dels seus pecats i elevat a un destí sobrenatural.

Tota l'Esclatúra, des del Gènesi fins a l'Apocalipsi, ens mostra l'arc de la realitat humana, feble i pobra, però assistida i salvada per la bondat divina. El destí de l'home salvat és participar de la mateixa naturalesa divina, esdevenir imatge del Crist, l'home vertader.⁶

Antic Testament

En Gn 1 llegim el relat de la creació, en el qual es veu la unitat d'origen i la diversificació ulterior de l'espècie humana. Tots els pobles descendeixen d'Adam i Eva. Primer existia la humanitat creada per Déu, amb multitud de pobles que se'n derivaren. Més tard vingué l'elecció del poble d'Israel. En Gn 9 trobem l'aliança amb Noè, aliança de Déu amb tota la humanitat. Gn 12 parla de la vocació d'Abraham i de la benedicció: «Tots els pobles de la terra seran beneïts» (12,3). El mateix Abraham, que prové del paganisme (Js 24,2), serà objecte de benedicció per als pagans en la seva descendència (Ga 3,14).

A partir d'aquest punt trobem sempre en la Bíblia la distinció entre els descendents d'Abraham i els altres pobles. El gènere humà se'l veu dividit en dues parts: *עם ישראל*, *λαός* (el poble d'Israel) i *גוים*, *ἔθνη* (la resta de les nacions).

Aquesta distinció és fonamentalment religiosa. El poble d'Israel es caracteritza per la coneixença de Jahvè, pel seu culte, per l'aliança i per les promeses. Els *גוים* no coneixen Jahvè, no practiquen el seu culte ni participen en la vida d'Israel. Són com tallats d'Israel. Però el pes de les nacions sobre Israel s'ha fet sentir en dos aspectes:

– amb l'esclavitud: han dominat quasi sempre Israel (Egipte, Assíria, Babilònia, Pèrsia...)

5. Encíclica «*Humani generis*» de Pius XII (1950), *Enchiridion delle Encicliche* 6 (Bologna 1994) 628-661; encíclica «*Pacem in terris*» de Joan XXIII (1963), *Enchiridion* 7 (Bologna 1995) 380-469; Constitució del Concili Vaticà II «*Gaudium et spes*» (1965).

6. A. SAND, «Hombre, imagen del hombre en la Escritura», *Enciclopedia teológica*, 487-493.

– amb la seducció per la idolatria: cultes cananeus, assiris, hel·lènics...

Israel se sent portat a separar-se d'aquests pobles (Dt 7,1-8), i es creurà el primer dels pobles (Am 6,1-3). Hi ha fins i tot la llei d'excomunió contra els set pobles cananeus (Dt 7,1-6). Però Déu té també els seus plans sobre els pobles pagans: per l'elecció d'Israel feta per Déu, la salvació arribarà a tots els pobles.

L'aliança amb Noè ensenya que Déu és Déu de tots els homes i estima tots els pobles. Un xic més endavant veiem el que podríem anomenar les *primícies de les nacions*: una sèrie de personatges que tenen un paper important en un moment determinat de la història d'Israel o que són vistos com simpatitzants o àdhuc pertanyents al poble jueu: Melquisedec (Gn 14,18ss), Jetró (Ex 18,12), Naaman el siri (2 Re 5,17), Tamar (Gn 38,6-30), Rahab (Js 6,25), Rut (1,16), els gabaonites (Js 9,9-27), els calebites (Js 14,6-14; 15,13-20)...

A la fi, tots els pobles es convertiran a la vertadera fe: ens en parlen el retorn a Sió (Is 2,2-5), el retorn a Déu (Is 45,14-17.20-25), la participació en el seu culte (Is 60,1-16; Za 14,16), la conversió d'Egipte i d'Assíria (Is 19,18-25), la conversió de totes les nacions (Is 66,18-21) i els salms universalistes: 47, 87, 117, 148 i altres, que canten la unitat de tots els pobles en la fe en Jahvè i en la seva lloança. A la fi hi haurà un poble únic que referà l'universalisme inicial.

L'experiència de l'exili i del postexili ha fet aprofundir el pensament d'Israel sobre la realitat de les nacions estrangeres. S'amplia l'obertura envers els pobles pagans i comença el proselitisme. El llibre de Jonàs ensenya la misericòrdia de Déu vers els pagans i com ell els salva, tot criticant la mesquinesa del particularisme jueu.

En Is 56,1-8 se sent una crida a tots els pobles i als qui eren de per si exclosos del poble (els eunucs): tots tindran cabuda en el poble nou que es formarà.

En aquest període Israel esdevé poble-testimoni. La seva presència i la seva situació serviran per a il·luminar els altres pobles i portar-los a la veritat de la fe.⁷

Dualisme

Respecte a la teologia del «poble» (עַם) i dels «pobles» (גוֹיִם) es veuen clarament dues línies diferents i oposades que perduren al llarg de la història de l'AT.

7. A.R. HULST, עַם / גוֹי, *Dizionario teologico dell'Antico Testamento* 2 [E. Jenni - C. Westermann] (Casale Monferrato 1982) 261-292. G. BERTRAM - K.L. SCHMIDT, ἔθνος, *Grande Lessico del Nuovo Testamento* 3 (Brescia 1967) 99-120.

– Una d'aquestes vies és la que podríem anomenar *l'exclusivisme*, caracteritzat per la separació entre Israel i els pobles pagans, considerats com un perill o amenaça d'idolatria o desviació (Esd 9-10; Ne 13,23-31). L'isolament era el «modus vivendi» ideal. El Deuteronomi n'és l'exemple més fefaent. Després de l'exili continua encara el particularisme i l'exclusivisme (Ne 9 i 1Ma 2).

– L'altra via és la de *l'obertura-acolliment*, caracteritzada per una visió de simpatia envers els pobles; més encara, de desig de servir-los per tal que també ells arribin a la fe en el Déu d'Israel. «Tal concepció parteix de la promesa fonamental de Gn 12, com també de les afirmacions posteriors d'Ex 19, i arriba fins a Is 60.»⁸

L'exili i la diàspora ajudaren a fer que aquesta segona via es refermés: el Servent de Jahvè és anomenat «llum dels pobles» (Is 49,6). Escriu A.R. Hulst: «L'ésser poble de Déu, “*am qadosh*”, no pot portar a un egoisme religiós o a un odi envers els estrangers; pot assumir un aspecte vertader solament en la fe obedient i en el servei per a la salvació dels *goim*. Hom no existeix per si mateix, sinó solament per Jahvè, i, per això, també per als altres pobles.»⁹ El mateix autor afirmarà: «Déu s'ha escollit un poble a través del qual farà experimentar la salvació als estrangers i als enemics.»¹⁰ «El poble no ha estat cridat per a dominar sinó per a servir.»¹¹

Nou Testament

El NT és l'acompliment de les promeses i profecies de l'AT. Jesús serà el punt de confluència, de plenitud, d'afirmació i de comprensió, el punt hermenèutic de la nova doctrina (2Co 1,20). El misteri de Crist, en especial la seva mort i resurrecció, ha permès de donar una síntesi teològica a la creença de la comunitat cristiana primitiva. La llum de Pasqua i de la Pentecosta esborra el particularisme jueu i fa veure una humanitat nova i unida, cridada tota ella a la salvació. Es produeix una situació inversa: l'enduriment serà ara dels jueus i l'obertura serà la característica dels pagans (2Co 3,12-16; Rm 9-11).

Els llibres del NT parlen tots en aquest sentit i segueixen la mateixa línia d'*obertura-acolliment*. Molt breument, podem indicar:

Marc: serà el centurió pagà qui farà la professió de fe en Crist, Fill de Déu (He 15,39). La missió de l'Església esdevé universal: «Aneu per tot el

8. A.R. HULST, *Dizionario*, 290.

9. A.R. HULST, *Dizionario*, 290.

10. A.R. HULST, *Dizionario*, 282.

11. A.R. HULST, *Dizionario*, 290.

món i prediquen l'evangeli a tota creatura» (Mc 16,15). «Ells se n'anaren a predicar a tot arreu» (Mc 16,20).

Mateu: en la genealogia de Jesús, Mt inclou 4 dones estrangeres. En el c. 2 descriu la vinguda dels mags com a representants dels pobles pagans. Jesús lloa la fe de la dona cananea (Mt 15,28). En ocasió del miracle del fill del centurió, Jesús, lloant igualment la fe del centurió, diu que «grans multituds vindran de l'orient i l'occident i s'asseuran a taula amb Abraham, Isaac i Jacob al regne del cel, mentre que els fills del regne seran expulsats a fora, a les tenebres exteriors» (Mt 8,11-12). La conclusió de l'evangeli serà l'anunci universal: «Ensenyeu i feu deixebles tots els pobles» (Mt 28,19-20).

Lluc: en els seus dos llibres, *Evangeli i Fets*, Lluc ha volgut mostrar l'expansió de la fe, l'anunci del missatge cristià per tal que tots els pobles puguin entrar a formar part del poble de Déu.

En l'evangeli de la infància de Jesús llegim que ell serà «llum per a il·luminar els pobles» (Lc 2,32). En la genealogia, la línia ascendent arriba fins a Adam i Déu mateix (Lc 3,23-38). Lluc mostra predilecció pels no jueus: el centurió (la fe més gran a Israel: Lc 7,9), el samarità leproós (Lc 17,11-19), la paràbola del bon samarità (Lc 10,30-37).

En els *Fets dels Apòstols* se'ns diu que el testimoniatge cristià s'haurà de portar «fins als últims extrems de la terra» (Ac 1,8). Veiem l'evangelització de Samaria (c. 8), la conversió de l'eunuc (c. 8), els primers fidels d'Antioquia (c. 11), i com preparant tota aquesta expansió universal de la fe, la conversió de Pau (c. 9). Enmig es troba el tema que estudiarem, la conversió del centurió Corneli (c. 10).

Joan: el quart evangeli és igualment universalista. Ens parla de samaritans i pagans que han cregut en Crist (Jn 4,39-53). Jesús afirma: «Tinc altres ovelles que no són d'aquesta pleta; també aquestes cal que jo les meni i escoltaran la meua veu i es farà un sol ramat i un sol pastor» (Jn 10,16). El c. 11 fa referència a la doble realitat dels pobles: «Profetitzà que Jesús havia de morir pel poble, i no solament pel poble, sinó també per reunir els fills de Déu dispersos» (Jn 11,51-52).

Pau serà el gran apòstol dels pagans (Ga 2,9). El llibre dels *Fets i les seves cartes* són el testimoni de la seva missió i activitat incansable. Ell serà l'herald de l'evangeli enmig dels pagans, que parlarà de la igualtat dels homes en Crist: «No hi ha jueu ni grec, no hi ha esclau ni lliure, no hi ha home ni dona: sou un de sol en el Crist Jesús» (Ga 3,28).

I serà Pau qui ensenyarà que els pagans que han acceptat la fe de Crist són els vertaders hereus de les promeses d'Abraham: «Si sou de Crist sou, doncs, descendència d'Abraham, hereus segons la promesa» (Ga 3,29). Per a Pau, l'important és la realitat del «εἶς» en Crist, una sola cosa en Crist, com després especificarà en Ef 2,11-22. En 1Co 9 ens descriu la seva mis-

sió i la realització del seu programa apostòlic envers els jueus i els pagans. En Ga 4,13.28 i en Rm 4 ens parla de la promesa d'Abraham arribada a tots els pobles. Més tard deixarà escrit que «Déu, Salvador nostre, vol que tots els homes se salvin i arribin a conèixer la veritat» (1Tm 2,4).

La *primera carta de Pere* interpretarà les paraules d'Osees sobre el poble de Déu (Os 1,6.9; 2,1.25) com referides als pagans: «Vosaltres, que en altre temps no éreu cap poble, ara sou el poble de Déu» (1Pe 2,10).

La *carta als Hebreus* mostra ja la unitat del poble nou amb l'antic poble d'Israel. Tota la seva teologia reposa sobre la concepció de la realitat universal de la salvació pel sacrifici de Crist, gran sacerdot i mitjancer entre Déu i els homes.

Finalment, l'*Apocalipsi* és la conclusió d'aquesta doctrina salvífica arribada a tots els pobles, i ens mostra la glòria del poble fidel que ha vençut el maligne. Tots els pobles del món formaran l'única Església, «multitud immensa de nacions, races, pobles i llengües» (Ap 7,9), representada, a la fi, com la ciutat de Déu i com l'Esposa de l'Anyell (Ap 21-22).

4. Ac 10: Universalisme del llibre dels Fets

Un dels contrastos més espectaculars entre la realitat de l'AT i el NT, tant a nivell documental com ideològic i històric, és l'experiència de l'Esperit Sant.

A part la diferència fonamental de caire gnoseològic sobre l'Esperit Sant (AT: força de Déu – NT: Persona de la Trinitat), trobem que el NT sorgeix amb una experiència extraordinària de l'Esperit, quan en el món jueu se'n sentia una absència gairebé total.

En el judaisme d'aleshores predominava la idea que «després de la destrucció del primer Temple l'Esperit Sant s'havia retirat d'Israel»;¹² «l'Esperit Sant s'ha retirat d'Israel».¹³ Llegim en *Yoma* b, 21b que «en el segon Temple l'Esperit Sant no hi era present»;¹⁴ «després de la mort dels últims profetes (Ageu, Zacaries i Malaquies) l'Esperit Sant no residia més a Israel»;¹⁵ «Alguns rabins haurien estat en grau de rebre l'Esperit Sant, però de fet no el reberen perquè la seva generació no n'era digna.»¹⁶ Els pocs que el fenien, el sentien o el desitjaven, eren més aviat una excepció.¹⁷ Es vivia

12. STRACK-BILLERBECK, 2, 133.

13. *T. Sota* 13, 2; STRACK-BILLERBECK, 2, 127.

14. STRACK-BILLERBECK, 2, 133.

15. STRACK-BILLERBECK, 1, 127.

16. *T. Sota* 13, 3s.; STRACK-BILLERBECK, 1, 129.

17. E. SJÖBERG, πνεῦμα, *Grande Lessico NT* 10, 918.

en l'absència de l'Esperit i, en el millor dels casos, en l'esperança de l'Esperit.

En canvi, en la comunitat del NT, juntament amb l'experiència històrica de Jesús de Natzaret, cregut com a Messies i Fill de Déu (Mt 16,16; Jn 20,28-31), home ple d'Esperit Sant, se sent arreu la força i la vida de la novetat i de l'expansió que dóna la presència de l'Esperit Sant.

L'Esperit Sant era vist en l'AT com un do escatològic, de la fi dels temps. Era l'Esperit «nou» de la renovació (Ez 11,19; 36,26; Is 44,3; Jl 3,1; Za 12,10), de la resurrecció (Ez 37), que seria donat a tota la comunitat d'Israel (Jl 3,1-2).

La figura del Crist va mostrar fins a l'evidència que l'Esperit Sant l'emplenava i el guiava (Lc 4,1.14). Era l'home de l'Esperit Sant. Sobre ell reposava l'Esperit, com havia estat anunciat (Is 42,1; 11,2), i ell, que el posseïa en plenitud, va anunciar que l'Esperit seria donat i enviat per ell mateix després de la seva mort (Jn 14,26; 16,7.14).

Aquests eren el record i l'experiència que conservava la comunitat primitiva de Jesús relacionats amb l'Esperit. I, efectivament, després de la mort de Jesús i de la seva resurrecció, l'Esperit Sant va ser donat: «Dit això, va bufar damunt d'ells i els digué: "Rebeu l'Esperit Sant"» (Jn 20,22); «Exaltat, doncs, per la dreta de Déu, i després de rebre del Pare l'Esperit Sant promès, l'ha abocat amb profusió» (Ac 2,33). El gran do de l'Esperit ens el descriu Lluc en l'episodi de la Pentecosta (Ac 2).

La comunitat cristiana, així, vivia una intensa presència de l'Esperit, augmentada per la pròpia experiència. Comenta E. Schweizer: «Molt abans que fos objecte d'ensenyament, l'Esperit va ser, per a la comunitat, una dada d'experiència.»¹⁸ Efectivament, la comunitat veia que la realitat de l'Esperit de Jesús era present arreu. Es feien els mateixos miracles que Jesús feia, es feien profecies i s'anunciava el futur com feia Jesús, es feia la mateixa pregària, i es vivia el mateix estil de novetat, de santedat i de filiació divina inaugurades per Jesús de Natzaret i s'esperava la mateixa vida eterna.

«Experiència de l'Esperit com a signe de Déu que imprimia en el poble el segell del poble escatològic.»¹⁹ I encara un pas endavant: la comunitat apostòlica ben aviat cregué que la nova comunitat messiànica seria no solament ella mateixa —el nou poble d'Israel (Ga 6,16)—, sinó tota la humanitat, que rebria, ella també, el mateix Esperit Sant. Escriu novament E. Schweizer: «El temps de l'Església és on troben compliment les profecies del poble de Déu, a la totalitat del qual és atorgat el do de l'Esperit.»²⁰

18. E. SCHWEIZER, πνεῦμα, *Grande Lessico NT* 10, 946-947.

19. E. SCHWEIZER, *Grande Lessico NT* 10, 966.

20. E. SCHWEIZER, *Grande Lessico NT* 10, 989.

En Ga 3,13-14 llegim: «El Crist ens ha rescatat de la maledicció de la llei fent-se maledicció per nosaltres... a fi que la benedicció d'Abraham arribés en el Crist Jesús als pagans i que, per la fe, nosaltres rebéssim la promesa de l'Esperit Sant.» Aquesta afirmació paulina era la convicció de la fe de la comunitat primitiva.

I és el que el llibre dels Fets ens ensenyarà, concretament en la descripció del c. 10. Al bell començament del llibre trobem l'expressió programàtica de 1,8: «Vosaltres, quan l'Esperit Sant vindrà damunt vostre, rebreu una força que us farà testimonis meus a Jerusalem, a tot Judea i Samaria i fins als extrems de la terra.» La fe cristiana serà un testimoni per a tot el món, testimoni destinat a la seva conversió. Perquè aquest món estarà destinat a rebre la mateixa fe cristiana pel fet que rebrà el mateix Esperit. I aleshores hi haurà, no ja dos pobles (el jueu i el pagà), sinó un sol poble, unit pel lligam de la fe en Crist.

El llibre dels Fets presenta com a fites de la seva doctrina universalista una sèrie de capítols que esdevenen fonamentals. Són els cc. 2, 10, 11 i 15. Nosaltres estudiarem el c. 10 i veurem el seu abast universalístic. És el capítol de la conversió de Corneli, per obra de l'apòstol Pere i per iniciativa de l'Esperit Sant, a la ciutat de Cesarea marítima. El capítol 10 és completat per 11,1-18.

«Aquest relat marca un moment decisiu en el llibre dels Fets. Lluc no ha omès cap element que pogués contribuir a donar relleu al significat d'aquest esdeveniment. Per això ha fet d'aquest relat la narració més extensa del llibre; l'únic que se li pot comparar en llargària i rellevància és la narració del procés de Pau (cc. 21-28).

»Al bell mig del relat, Lluc ha introduït un discurs important, i a la fi, sota forma d'autojustificació de Pere (11,1-18), fa una recapitulació dels punts més importants de l'esdeveniment. La base d'aquesta presentació està constituïda per una narració pertanyent a les tradicions sobre la figura de Pere que s'originaren a Jerusalem i de les quals han estat presos els dos episodis precedents (9,32-43).»²¹

L'abast de la conversió de Corneli no és solament l'obertura del món pagà a la fe cristiana i la seva entrada al poble de Déu, sinó també el camí traçat per a tots els pagans que hi entraran en el futur, és a dir, el mode i la condició d'aquesta entrada, que no són altra cosa que *la presència de l'Esperit Sant i la fe en Crist Jesús*, com el mateix Pere ensenyarà més endavant, en el c. 15, en ocasió del concili de Jerusalem, que tractarà del cas dels pagans convertits a la fe cristiana.

21. J. ROLOFF, *Hechos de los Apóstoles* (Madrid 1984) 223.

«La conversió de Corneli no és un simple cas individual: és, ben al contrari, un cas típic, a la llum del qual Jerusalem reconeixerà el principi de l'ingrés dels pagans en l'Església... El relleu donat a l'episodi de Cesarea s'explica, doncs, pel significat que assumeix: reafirma solemnement el principi de l'entrada dels pagans a l'Església, constitueix el pas amb el qual el cristianisme supera els límits del judaisme. Després d'aquest pas decisiu podrà prendre força i estendre's fins als extrems confins de la terra; i això s'esdevindrà mitjançant el ministeri de Pau. Quant a Pere, la seva missió ja s'ha acabat i abandona definitivament l'escena.»²²

a) Aspecte literari

Situació del capítol 10 en el llibre dels Fets

El c. 10 dels Fets dels Apòstols es troba en un moment determinant: punt de partida i d'arribada. La figura de Pere hi és decisiva. «Com l'arribada de Pau a Roma i la seva predicació als pagans de la capital de l'Imperi constitueixen el vèrtex de la missió apostòlica, de la mateixa manera es pot dir que, des del punt de vista de Lluc, el bateig de Corneli constitueix el vèrtex de la missió apostòlica de Pere, la seva intervenció decisiva, després de la qual no li resta sinó retirar-se, deixant únicament Pau en escena.»²³

El c. 10 està situat perfectament en el moment de l'obertura de l'Església al món pagà, després d'un pròleg que preludia ja aquesta obertura: la conversió de Samaria i de l'eunuc d'Etiòpia (c. 8) i la conversió de Pau (c. 9). Igualment l'ambientació historicogeogràfica és ben indicada quan se'ns presenta Pere en una seva visita apostòlica a les terres occidentals de Palestina (Ac 9,32-43).

El capítol 10 està compost bàsicament d'una part narrativa (vv. 1-33.44-48) i d'una part discursiva (vv. 34-43). Nosaltres ens entretindrem en la part discursiva, és a dir, el discurs de Pere. Aquest discurs ha estat inserit en un context lògic i teològic ben pensat. Seguint Bruno Corsani,²⁴ tenim aquest esquema literari:

- 1) Visió de Corneli
- 2) Visió de Pere
- 3) Vinguda dels enviats de Corneli
- 4) Pere va a casa de Corneli
- 5) Discurs de Pere
- 6) Davallada de l'Esperit Sant

22. J. DUPONT, *Studi sugli Atti degli Apostoli* (Roma 1975) 702-703.

23. J. DUPONT, *Studi*, 698-699.

7) Ordre de batejar

8) Pere es defensa davant de la comunitat de Jerusalem

«La inhabitual amplitud de la narració manifesta la particular importància en l'economia del llibre. Es perllonga fins a 66 versets, dividits entre els cc. 10 i 11, a més de les referències que es fan en 15,7-9.14. Una tan gran extensió és encara més remarcable si s'observa que la narració dels fets de la Pentecosta, inclòs el discurs de Pere, es perllonga solament per un total de 41 vv...»²⁴

La insistència de l'autor a remarcar el fet és notable: la visió de Corneli hi és repetida quatre cops: narració (10,1-8), resum dels missatgers de Corneli (10,22), les paraules del mateix centurió (10,30-33) i el relat que en fa Pere als ancians de Jerusalem (11,13-14). La visió de Pere és descrita dues vegades (10,9-16 i 11,5-10). I el fet determinant d'equiparar la vinguda de l'Esperit Sant a la vinguda del mateix Esperit a la Pentecosta és esmentat tres vegades, l'última de les quals al concili de Jerusalem (10,47; 11,17; 15,8).

Una sèrie d'elements sobrenaturals donen garantia al fet i a les seves conseqüències: les visions de Corneli i Pere que els preparen per als passos respectius, la davallada de l'Esperit, el do de llengües i la lloança a Déu produïdes per la presència de l'Esperit.²⁵

Una altra característica, totalment lucana, és la presència de la pregària que precedeix els grans esdeveniments. Tant Corneli com Pere reben les visions respectives quan estan en pregària (10,2.30; 10,9).

Més impressionant és encara el nombre de signes sobrenaturals que acompanyen l'acció i en garanteixen el desenvolupament segons un precís disseny de Déu en contrast amb les expectatives humanes.²⁶

Estructura literària

«El discurs de Pere està format per dues parts: una, de caire missioner, en la qual s'abaten les barreres que divideixen jueus i pagans, amb el reconeixement de la igualtat total, davant Déu, de tots els pobles (10,27-29). A aquestes premisses segueix el discurs pròpiament kerigmàtic (vv. 34-43), que desemboca en la vinguda de l'Esperit Sant. Una segona part, de caire apologetic, la pronuncia Pere a Jerusalem, per explicar la seva manera d'actuar davant les crítiques dels convertits del judaisme. En tota aquesta història hi ha el detall

24. B. CORSANI, «Il discorso di Pietro nella casa di Cornelio (Atti c. 10)», dins M. LACONI e collaboratori, *Vangeli sinottici e Atti degli Apostoli* (Torino 1994) 518.

25. E. RAVAROTTO, «La figura di Pietro in Atti 8-15», *San Pietro, Atti della XIX Settimana biblica* (Brescia 1967) 249.

26. E. RAVAROTTO, «La figura di Pietro in Atti 8-15», 250.

de la presència de ben bé sis companys de Pere a casa de Corneli i que després donen testimoni del fet a Jerusalem (10,23; 11,12).»²⁷

Segons B. Corsani, tots els discursos del llibre dels Fets adreçats als jueus tenen aquest esquema literari: un exordi, una instrucció cristològica, una prova bíblica, una crida.²⁸

	2,14-40	3,12-26	5,29-32	10,34-43	13,14-41
Exordi	14-21	12	29	34-35	17-22
Cristologia	22-24	13-15	30-31	36-42	23-35
Prova bíblica	25-35	22-26	(31)	43	32-37
Crida	38-39	17-20	31	42-43	38-41

Segons el mateix autor, l'estructura del discurs és la següent:²⁸

- a) Exordi (vv. 34-35)
- b) Cos del discurs: testimoni de Jesús (36-41)
 - preàmbul: Jesús mitjancer de la bona nova de la pau (36)
 - activitat apostòlica de Jesús (37-39a)
 - mort de Jesús (39b)
 - resurrecció i aparicions (40-41)
- c) Encàrrec missional als deixebles (42)
- d) Prova bíblica (43a)
- e) La promesa per al creient (43b)

Anàlisi historicoliterària

Entre els molts termes importants d'aquest discurs, escollim els que més ens poden ajudar a comprendre el seu missatge universalista:

- Κορνήλιος (Corneli, v. 1): el centurió Corneli, cap de la cohort Itàlica, era un home religiós, descrit segons l'ideal de l'home que tem Déu, «piadós i que donava culte a Déu juntament amb tota la seva família, feia moltes almoines i pregava Déu constantment» (v. 2). Era un simpatitzant del judaisme i potser pensava entrar-hi totalment amb el ritu de la circumcisió. De moment es troba encara en l'estadi intermedi, com d'«agregat»³⁰ en el qual molts romanien, sense acceptar del tot la llei mosaica. No era un prosèlit (jueu convertit) sinó solament un home atret i inclinat vers aque-

27. E. RAVAROTTO, «La figura di Pietro in Atti 8-15», 251.

28. B. CORSANI, «Il discorso di Pietro nella casa di Cornelio», 511.

29. B. CORSANI, «Il discorso di Pietro nella casa di Cornelio», 513.

30. J. DUPONT, *Studi*, 134.

lla religió. Especialment l'atreia del judaisme la fe en un únic Déu, creador i Senyor de tot, la moralitat i la solidaritat comunitària.³¹

I és en aquesta situació d'home piados, molt a prop de la fe en el Déu d'Israel, que Corneli rep la llum de la fe cristiana. No és un jueu, no és tampoc un simple pagà ignorant i pecador. Corneli ha tingut una preparació espiritual, ha iniciat un camí. Sobretot, el seu cor s'ha convertit, i presenta una obertura que permetrà l'entrada de la fe. Sobre aquesta plataforma espiritual, l'Esperit Sant bastirà l'edifici de la fe cristiana, no solament per a Corneli, sinó per a tot el món pagà.³²

– Πέτρος (Pere, vv. 6ss.): Pere ha estat fins ara l'apòstol i el protagonista de l'activitat kerigmàtica i directiva de la comunitat. L'elecció de Pere ha de tenir un sentit particular, i, com pensen la major part dels autors, el sentit principal és que, pel pas que s'anava a fer, d'immensa transcendència per a la vida i doctrina de l'Església, es volia una garantia sòlida, ben fundada, no solament des de l'aspecte doctrinal, sinó també a partir de la realitat humana de l'autoritat i del carisma.

Cap altre dels apòstols no ha estat escollit per a aquest pas: només Pere, ja aureolat per la força de la seva paraula i dels seus miracles. Felip, «un dels set», es trobava ja a Cesarea (Ac 8,40), i tanmateix ha estat cridat Pere per a aquest esdeveniment. «En la disposició del llibre dels Fets, l'honor d'haver obert la porta de l'Església als pagans toca a Pere. Fet això, Pau podrà fer la resta.»³³

Pere es mostra obedient a l'Esperit, després de la visió (vv. 19-21) i al moment de la seva davallada sobre els pagans (vv. 44-48). A Jafa i a Cesarea Pere és l'intendent de l'Esperit com ho va ser a la Pentecosta de Jerusalem (2,14-36).

– Τὸ Πνεῦμα ἅγιον (l'Esperit Sant, vv. 12ss.): l'Esperit Sant és, en el cas de la conversió de Corneli, el protagonista absolut de l'escena, de la iniciativa i del pla del salvació. En els profetes, l'Esperit era fonamentalment una realitat que mirava el futur: el Messies, el poble renovat, la nova aliança. Era la gran promesa de Déu, la benedicció de les benediccions per als temps escatològics. L'autor dels Fets veu aquesta realitat profetitzada ja

31. Cf. G. STÄHLIN, *Gli Atti degli Apostoli* (Brescia 1973) 268.

32. Interessant és el paral·lisme entre el centurió de l'evangeli (Lc 7,1-10) i Corneli: ambdós funcionaris romans, ambdós timorats de Déu, gaudeixen de bona reputació, envien missatgers, tenen amics preparats a les seves ordres, encontre prop de casa, acollença molt respectuosa, estupor dels enviats de Déu, es reconeix llur fe (cf. G. STÄHLIN, *Gli Atti degli Apostoli*, 267).

33. J. DUPONT, *Studi*, 700.

acomplerta en la persona de Jesús i ara actuant en l'Església: l'Esperit tot ho dirigeix i encamina. I així com ell va actuar en la concepció de Jesús (Lc 1,35), iniciant la seva nova vida, modelant la seva natura humana, també ara es troba a l'inici de la vida de l'Església, modelant la seva vida a imatge de la vida de Jesús, i engrandint-la en un moviment d'expansió i de maduració. En el cas de Corneli, és l'Esperit el qui condueix l'entrellat de les circumstàncies i de l'actuar dels homes. Basta veure la freqüència amb què l'Esperit és esmentat a l'entorn de l'esdeveniment de Cesarea.³⁴ En el context de l'Església, l'Esperit Sant la fa esdevenir, en la persona de Corneli, universal, oberta a tot el món pagà.

– Προσωπολήμπτης (v. 34): el que normalment es tradueix per un verb («fer accrepció de persones»), el llibre dels Fets ens ho descriu com un adjectiu (hàpax en tot el NT). Aquest adjectiu vol traduir l'expressió hebrea פניו נשׂא (alçar la cara) usada en Dt 10,17, d'on Pere pren la citació. L'expressió vol indicar la imparcialitat de Déu en el seu judici, i d'aquí la seva rectitud i justícia. «Déu no mira el poble, la raça o la religió, la posició social i, el que més importa, ni tan sols el passat religiós, sinó solament la pietat i la justícia. Déu no tan sols serà imparcial en el judici universal (Rm 2,11; Col 3,25; Ef 6,8; 1Pe 1,17), sinó que acull ja des d'ara, de tots els pobles, aquells que li agraden. Es tracta d'una concepció revolucionària.»³⁵ Els jueus no posseeixen el privilegi exclusiu com a poble escollit. El poble escollit seran ara tots els pobles de la terra. Aquesta doctrina fa superar tot particularisme i tota pretensió de superioritat sobre els altres pobles. Aquesta idea és reblada pel que diu el mateix Pere en el verset següent: «... sinó que, de qualsevol nació que sigui, aquell que el tem i obra la justícia, li és agradable».

– Δεκτός αὐτῷ ἐστιν (li és agradable, v. 35): tot home pot agradar a Déu si es manté en el seu temor i obra la justícia. La llei natural pot permetre casos de fidelitat i de temor de Déu (Rm 2,14-15). Això ja s'entreveia en la doctrina de l'AT, i els rabins cercaven d'explicar-ho parlant dels pagans que

34. La profusió de citacions és una prova més que fefaent de la importància de l'actuació de l'Esperit en el cas de Corneli i en la marxa de l'Església: «L'Esperit li digué: "Tres homes et busquen... vés, perquè jo els he enviats"» (10,20). «L'Esperit em digué que anés amb ells sense cap escrípol» (11,12). «Déu unguí amb l'Esperit Sant Jesús de Natzaret» (10,38). «Encara parlava, que l'Esperit Sant davallà sobre tots els qui escoltaven el discurs» (10,44). «A penes vaig començar a parlar, que l'Esperit Sant davallà sobre ells» (11,15). «Sereu batejats amb Esperit Sant» (11,16). «Que es vessés amb profusió el do de l'Esperit Sant» (10,45). «Parlaven altres llengües i lloaven Déu» (10,46). «Han rebut l'Esperit Sant igual que nosaltres (ὅς)» (10,47). «Déu els ha donat el mateix do que a nosaltres» (11,17).

35. G. STÄHLIN, *Gli Atti degli Apostoli*, 275.

eren fidels als preceptes de Noè (Gn 9,4-5) amb el temor de Déu, però ara és reafirmat en el cas de Corneli, i «la conseqüència pràctica de l'actuació de Pere és que l'evangeli s'ha de dirigir també als pagans, i que per tant ells han d'ésser "acollits" en la comunitat de Jesús, encara que es pensi en primer lloc solament en els pagans piadosos en sentit jueu.»³⁶ Aquesta consideració de l'apòstol és ja un primer pas vers l'obertura al món pagà.

– ἔχρισεν (l'ungí, el consagrà, v. 38): expressió que s'arrela profundament en la tradició bíblica que ha donat el nom al mateix Messies, l'«Ungit», Crist, Χριστός, משיח. Els reis i els sacerdots eren ungits amb l'oli sagrat com una garantia que la seva missió seria ben portada a terme. Jesús rep la unció, no de cap oli sagrat, sinó del mateix Esperit Sant, i Pere fa veure que l'Esperit havia talment pres possessió del Messies, que tota la seva obra salvífica era deguda a la seva presència, manifestada per la unció o consagració (en el moment del baptisme de Jesús, com ho ha interpretat l'antiga tradició cristiana), d'acord amb el que deia l'anunci profètic d'Isaïes (Is 11,1-2; 42,1; 61,1-3; cf. Lc 4,18). Amb la unció de l'Esperit, Jesús podrà acomplir la seva missió salvífica, manifestada aquí en el doble aspecte de «fer el bé» i de «guarir tots els oprimits pel diable». Se'n dona igualment l'explicació última: «perquè Déu estava amb ell». I Déu estava amb ell perquè l'havia ungit amb el seu mateix Esperit.

– Πιστεύοντα εἰς αὐτόν (el qui creu en ell, v. 43): una de les característiques principals dels temps escatològics era, segons els profetes, el perdó dels pecats (Is 53,11; Jr 31,34; Ez 11,19-20; 26,26-27). Aquest perdó és una prerrogativa divina, i sant Pere, en el seu discurs, l'aplica a Jesús, és a dir, atribueix a Jesús el poder diví de perdonar, i Jesús concedeix la remissió dels pecats a aquell qui creu en ell.

La fe en Crist (com es veurà igualment en Ac 15,8-9) és el mitjà per a la remissió dels pecats i el que permet l'entrada al poble de Déu. No és la pertinença al poble d'Israel ni la pràctica de la llei, sinó la fe en Crist, com ensenyarà sant Pau. El Nou Testament, a diferència de l'Antic, és l'economia de la gràcia i de la fe. La realitat humana, com a tal, compta ben poc. Ni mèrits ni accions tingudes com a justificants podran dur a la salvació. En l'economia de la salvació escatològica, el nom de Jesús, com el nom de Déu, invocat i professat amb fe, serà causa de salvació. En ell s'inclou la fe en Crist Salvador, l'única fe que justifica.

– Ἐπέσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον (l'Esperit Sant va baixar, v. 44): Pere encara està parlant quan esdevé el fet del tot inesperat de la vinguda de l'Esperit

36. G. STÄHLIN, *Gli Atti degli Apostoli*, 275-276.

Sant. L'Esperit davalla sobre el petit nucli de persones reunit a casa del centurió. Reben l'Esperit Corneli i els seus, que no eren batejats ni havien tingut cap iniciació cristiana: només tenien de part seva el fet d'escoltar el kerigma de salvació, d'escoltar-lo amb fe i interès.

I és aleshores, en aquest clima d'escolta de la Paraula, que s'esdevé una nova Pentecosta amb les mateixes manifestacions que la de Jerusalem (2,4.11). Aquest fet ultrapassava de molt les expectatives dels judeocristians, que mai no s'haurien esperat que l'Esperit Sant fos expandit a gent no pertanyent a la fe jueva o cristiana.

Pere, preparat per tot un seguit d'experiències a Jafa (Ac 10,9-23), és capaç d'analitzar el fet i de treure'n les conseqüències teològiques i pastorals, tot ordenant que els fos administrat el baptisme (v. 48).

– Οἴτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς (els qui han rebut l'Esperit sant igual que nosaltres, v. 47): «Igual que nosaltres» és l'observació determinant del fet i la reflexió clarivident que en fa Pere. L'experiència de l'Esperit Sant, com la que ell mateix va tenir a la Pentecosta de Jerusalem, és la convicció que el porta a fer entrar els pagans a la comunitat. En aquest moment Pere posa en pràctica el que havia dit en el v. 34, que «Déu no fa accepció de persones». I això el portarà, en la pràctica, a considerar absolutament iguals jueus i pagans, pel fet d'haver rebut el mateix Esperit i haver palesat les mateixes manifestacions.

La fórmula «igual que nosaltres» és repetida fins a tres vegades en la relació de la vinguda de l'Esperit Sant sobre els pagans: 10,47; 11,17; 15,8. L'Esperit Sant és la garantia del canvi, de la novetat i de l'obertura de Cesarea. L'Esperit Sant, que a la Pentecosta reuní els jueus de tot el món en la persona dels «homes piadosos» (2,5), ara reuneix tots els pobles del món en la persona de Corneli, «home piados» (10,2).

b) Aspecte teològic

La redempció de Crist es veu, a partir de l'esdeveniment de Cesarea, d'abast universal. Ell ha vingut al món, ha mort i ha ressuscitat per a la salvació de tots els homes. El ressò unànime de tot el NT ens ho mostra. La seva redempció és universal, la seva gràcia basta per a ésser salvats (Ac 15,11), tant els jueus com els pagans.

Crist és l'únic Salvador de tots els homes i «tot el qui creu en ell obté pel seu nom la remissió dels pecats» (Ac 10,43). Aquesta és la novetat cristiana de la qual Pau serà el principal propagador. Les paraules de l'epístola als Efesis sonen ara explícites i entenedores: «Per això, recordeu que, en altre temps, vosaltres, pagans de naixement, éreu anomenats incircumcisos pels

qui es diuen de la circumcisió, ja que porten en la pròpia carn una marca feta per mans d'home. En aquell temps vivíeu separats de Crist, privats de la ciutadania d'Israel, forasters a la promesa i a les aliances. Vivíeu en el món sense esperança i sense Déu; aleshores éreu lluny, però ara la sang de Crist us ha apropiat. Ell és la nostra pau. De dos pobles n'ha fet un de sol, destruint el mur que els separava i abolint amb el seu propi cos allò que els feia enemics: la llei amb els seus manaments i preceptes. Així ha posat pau entre els dos pobles i, en ell, n'ha creat un de sol, la nova humanitat» (Ef 2,11-15).

Crist ha dut a terme la seva obra salvadora. I serà l'Església qui la continuarà en tots els pobles. El missatge del Crist ressuscitat als deixebles que haurien d'ésser els seus testimonis arreu del món (Ac 1,8) esdevé ara planer i encoratjador: perquè tots els pobles del món són cridats a ser els seus deixebles (Mt 28,19).

La presència dominant de l'Esperit Sant és la protagonista del fet, que no solament serà una obertura de l'Església al món pagà o, millor encara, l'entrada del món pagà a l'Església, sinó també la indicació del camí a seguir. Corneli i el seus reben l'Esperit Sant, són batejats en el nom de Jesús: formen part ja de la comunitat cristiana, i això sense passar per cap pas intermedi de preparació o d'iniciació segons la llei de Moisès.

Aquest pas sorprenent de presa de consciència i de praxi en la comunitat judeocristiana ha estat degut a la intervenció directa de l'Esperit Sant. Ell ha aclarit la perplexitat de Pere, fent-li veure una altra realitat respecte als homes, cosa que és recalçada cinc cops (10,19.28.34-35; 11,12).

És l'Esperit Sant que davalla mentre Pere està encara parlant (10,44; 11,15) i comunica a Corneli i als seus els mateixos efectes que en la Pentecosta de Jerusalem. I serà aquesta experiència viscuda el que farà decidir Pere a introduir en l'Església els nous escollits.

A partir del fet de Cesarea apareix una realitat nova en la comunitat cristiana primitiva. L'Església judeocristiana de Palestina es veu enriquida amb l'agregació del poble pagà. Un poble que serà considerat de la mateixa categoria, amb la mateixa dignitat i realitat espiritual que la comunitat judeocristiana. Les paraules del profeta Zacaries són ja un fet: «Aquell dia moltes nacions s'uniran a mi, el Senyor, i formaran part del meu poble» (Za 2,15).

El corrent «exclusivista», supervivència d'aquella mentalitat reductiva de l'AT respecte als pobles pagans, no ho comprèn i demana explicacions a Pere. Més tard retornarà amb la idea diferencialista, propugnant d'imposar als pagans convertits la pràctica de la llei mosaica (Ac 15), però la força de l'experiència de Cesarea tinguda per Pere s'imposarà. En efecte, a l'assemblea de Jerusalem, tant Pere com Jaume recordaran l'esdeveniment de

Cesarea per a prendre la norma a seguir envers els convertits del paganisme: bastarà la sola fe en Crist; la llei de Moisès serà, en aquest sentit, superada (Ac 15,8-11.14-18).

Així, l'esdeveniment de Cesarea marítima rep una importància insòlita pel que és i representa: la realitat de la Pentecosta a Jerusalem, descrita al c. 2, es repeteix amb les mateixes característiques i la mateixa experiència a Cesarea.

L'Església, fins aleshores judeocristiana, esdevé a partir de Cesarea Església de tots els pobles i per a tots els homes. «Després d'haver llegit els vv. 44-48, el lector del llibre dels Fets comprèn finalment quina era la finalitat que pretenia des de l'inici la història de Corneli: l'efusió de l'Esperit Sant sobre els pagans per una iniciativa gratuïta de Déu que els posa en un pla d'igualtat amb els judeocristians, llur entrada oficial a la comunitat eclesial a través del baptisme i la comunió de vida amb els judeocristians.»³⁷

L'autor del llibre s'ha complagut a donar-nos una descripció dels fets esdevinguts a Cesarea, tot recalcant-ne la importància i l'abast.

Entrada no forçada per prescripcions ni lleis, sinó facilitada per l'acció de l'Esperit. Que Corneli i els seus, rebut l'Esperit Sant, no fossin obligats a l'observança de la llei mosaica o altres prescripcions va ser una cosa determinant i que marcarà la pauta per a les futures conversions de pagans, com ho demostrarà el concili de Jerusalem (Ac 15).

Pere ha sabut interpretar òptimament el disseny i l'acció de l'Esperit i avaluar els seus efectes, i es mostra, a casa de Corneli, el pastor autèntic que guia l'Església de Crist, Església, d'aleshores ençà, universal, independent i autònoma respecte al judaisme. A partir de Cesarea es farà més exigent la missió universal i missionera de l'Església.

Les paraules de Gn 17,5 sobre Abraham: «pare de molts pobles», obtenen ara un sentit concret. Sant Pau ensenyarà que la vertadera herència d'Israel no s'obté a través de la carn sinó a través de la fe (Ga 3,10; Rm 4,14).

«És aquesta, no ens fem cap il·lusió, la més gran decisió dels apòstols. Donar a un incircumcis, sense obligar-lo a la circumcisió, els béns messiànics, propietat dels descendents d'Abraham, era rompre amb l'antiga religió, era afirmar que el cristianisme era una religió independent. Era retrobar el pensament profund de Jesús. La religió en esperit i en veritat, religió de llibertat i de limpidesa sobrenatural, no podia estar lligada al temple de Jerusalem ni aferrada a pràctiques "carnals". A aquest gran festí del seu Regne, al qual Déu convidava tant els pagans com els jueus, s'hi entraria doncs directament,

37. B. PAPA, *Atti degli Apostoli* (Bologna 1981) 322-323.

sense cap grau preparatori d'un vestíbul jueu. Així pensava Jesús. Així pensà el seu Apòstol.»³⁸

5. Cesarea marítima

– Καισαρεία (Cesarea, v. 1); Καισαρεία παραλίωφ, *Cesarea marítima*: Cesarea marítima va ser una fel·liç creació del rei Herodes el Gran,³⁹ pagà de naixença però passat després al judaisme. Els fets esdevinguts a Cesarea ocupen, en el llibre dels Fets dels Apòstols, un espai de 5 capítols: 10-11; 24-25-26. Només Jerusalem li és al davant en quantitat d'espai, ni tal sols Antioquia, Corint o Efes, que a penes tenen un capítol o pocs versets en la segona part del llibre. Aquesta és la freqüència dels noms de les principals ciutats i el nombre de capítols que li han estat dedicats:

	<i>vegades</i>	<i>capítols</i>
Jerusalem:	25	15
Cesarea:	15	5
Antioquia:	13	–
Efes:	9	1 (c. 19)
Roma:	5	1 (c. 28)
Corint:	3	1 (c. 18)

Aquesta ciutat nova, oberta al Mediterrani, habitada majoritàriament pels pagans, ha estat escollida per a ser el camí obert als pagans de tot el món. Cesarea era una ciutat lliure (hi convivia dues cultures, s'hi parlaven dues llengües): tots els camins del món hi afluen i d'ella es podia arribar als extrems del món. Ciutat dinàmica, amb el seu port, la seva prosperitat, la seva anomenada.⁴⁰ L'autor del llibre dels Fets s'ha volgut complaure a donar-nos una descripció dels fets esdevinguts a Cesarea, tot recalcant-ne la importància. No debades a Cesarea hi residiren Pau, Pere, Felip i Corneli.

La seva cultura la portà a ser la seu d'una escola que donà el seu magisteri i enriqueix l'Església amb les seves edicions i amb la difusió del seu tresor bíblic i patristic. Cesarea tingué un paper important en la vida cristiana: la seva biblioteca fou un centre d'estudi i d'irradiació de la fe cristiana.

La història eclesiàstica recorda el concili de Cesarea de l'any 198, al temps del bisbe Teòfil i del papa sant Víctor II. Es va decidir la data de la Pasqua: s'havia de celebrar el diumenge després del pleniluni de primavera.

38. L. CERFAUX, *La communauté apostolique* (Paris 1943) 76-77.

39. FLAVI JOSEP, *Antiguitats Judaiques* 13,11,1; 13,12,2; 13,15,4; 15,7,3; 15,10,3; *Guerra Judaica* 2,18,1.

40. AA.VV., *King Herod's Dream, Caesarea on the Sea* (New York-London 1988).

Aquesta ciutat nova, a la riba del Mediterrani, i des de la qual es podia arribar a totes les illes i als extrems de la terra, esdevingué la porta oberta a l'universalisme de l'Església, a la unitat del poble de Déu, i desaparegué per sempre la distinció entre jueus i pagans.

Cesarea donava sentit a la unitat. I com si el lloc mateix fos un presagi del seu significat —el mar Mediterrani, la novetat, l'obertura, el dinamisme—, Cesarea ha estat la plataforma escollida per l'Esperit per a la naixença del poble unit, únic i universal que és l'Església de Crist.

Conclusió

I així podem arribar a la fi del nostre tema, el qual, per necessitat d'espai, ha hagut d'ésser molt sintètic, i més d'un punt ha hagut d'ésser tractat com de passada.

Hem pogut veure com el capítol 10 dels Fets del Apòstols és un dels relats més esplèndids i fonamentals del NT, en especial per a la cristologia, la pneumatologia i l'eclesiologia. El seu abast doctrinal és gran i les conseqüències que se'n desprenen, nombroses. Ens fa veure la història amb uns horitzons oberts i esperançadors. La història dels homes, en particular de l'Església, la veiem guiada, protegida, encoratjada per la força de l'Esperit.

A Cesarea, mitjançant la conversió de Corneli, esdevenen realitat les promeses universalistes dels profetes de l'AT. Ha estat l'Esperit el qui ha guiat els homes i les circumstàncies a fer que la comunitat judeocristiana de Palestina s'obrís a la immensitat de tots els pobles. A partir d'aleshores, no hi haurà cap distinció entre els pobles, hi haurà un sol poble, el poble de Déu, estès per tota la terra, que complirà el que predeia Malaquies: «De llevant fins a ponent tots els pobles reconeixeran que el meu nom és gran, i pertot arreu m'oferiran un sacrifici i una oblació pures» (Ml 1,11).

Cesarea, ciutat mediterrània, tenia mil camins davant seu, com si el lloc geogràfic fos ja una preparació o predisposició per al fet teològic que s'hi esdevindria, talment com la retirada Natzalet ens parla eloqüentment de la vida retirada de Jesús.

Amb la força de l'Esperit, l'obra redemptora de Crist esdevé universal en aquella ciutat fundada per Herodes. Jesús, en el capítol del bon Pastor de l'evangeli de Joan, havia dit poc abans: «Jo tinc encara altres ovelles que no són d'aquesta pleta; també aquestes cal que jo les mení, i escoltaran la meua veu i es farà un sol ramat i un sol pastor» (Jn 10,16).

L'episodi de Cesarea ha fet realitat l'anunci dels profetes i la profecia de Jesús. I l'Església, esdevinguda «catòlica» a Cesarea, continua, al llarg dels segles, la tasca salvadora del Redemptor.